

ÜLKE RİSKİNİN YÖNETİMİNE İLİŞKİN İYİ UYGULAMA REHBERİ

17'nci maddenin (3)'üncü fıkrasının (I) bendi ve 22'nci madde kapsamında;

Risklerin yönetimi ve değerlemesi ile ilgili iyi uygulama rehberleri, bilgi güvenliği, sızma testi de dâhil, yöntem, test, değerlendirme ve uygulamaları.

AMAÇ

Bu Rehberin amacı, 17.11.2017 tarih ve R.G. 193 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 62/2017 sayılı Bankacılık Yasasının 17'nci ve 22'nci madde kapsamında İç Sistemlerle ilgili Tebliğin "Ülke Riski Yönetimi" çerçevesinde "Ülke Riskinin Yönetimine" ilişkin bankalardan beklenen iyi uygulamaları, açıklamaktır.

KAPSAM

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde faaliyet gösteren bankalar, bu Rehber kuralları kapsamındadır.

Ülke riski yönetim sisteminin, bu Rehberde yer alan ilkeler doğrultusunda ve aşağıda yer alan hususları kapsayacak şekilde tasarlanması ve uygulanması gerekmektedir:

- Üst yönetimin gözetimi,
- Riskin yönetimine ilişkin banka içi politika ve süreçler,
- Yeterli risk ölçüm, izleme ve kontrol süreçleri ve
- Kontrol faaliyetleri.

Ülke riski bankalarda yalnızca yurt dışı krediler bazında ortaya çıkmamaktadır. Yurt içinde yer alan bir borçlunun ödeme gücünün yabancı bir ülkede gerçekleşen olaylardan etkilenmesi (borçlunun iş hacminin önemli bir bölümünün yabancı bir ülkeye yapılan ihracat faaliyetlerinden oluşması) gibi durumlarda ülke riski kapsamında bankalar tarafından dikkate alınmalıdır. Yurt dışı şubeler, iştirakler, taahhütler, türevler, bilanço dışı diğer riskler ve benzeri kalemler bazında da bankalar ülke riskine maruz kalmaktadır. Yabancı ülkede faaliyet gösteren bir borçlunun, yükümlülüklerini yerine getirmesini engelleyici faktörler çok çeşitli olabilmektedir. Dolayısıyla yapılan analizlerde ülke riskine yol açan faktörler önemli oranda kredi riski alınması durumunda, borçlunun faaliyet gösterdiği ülkenin resmi uygulamalarındaki önemli sosyo-politik değişimlere, beklenmedik doğal felaketlerden küresel ekonomik durgunluk ya da yerel/bölgesel çatışmalar ve bu çatışmalardan kaynaklanan emtia fiyatlarındaki değişimlere kadar geniş bir perspektifte ele alınmalıdır.

Bankalar, maruz kaldıkları ülke riskinin muhtelif temel ve alt bileşenlerine vakıf olmalıdır. Ülke riski; temelde merkezi yönetim riski, transfer riski ve yayılma riski olmak üzere dolaylı kur riski, makroekonomik risk ve dolaylı ülke riski kategorilerini de kapsamaktadır.

Bu Rehberde yer alan hususların banka faaliyetlerinin karmaşıklığı ve büyüklüğü dikkate alınarak solo ve konsolide yapıya uygun olarak tesis edilmesi beklenmektedir.

TANIMLAR

Dolaylı Kur Riski; kurlardaki değişimlerden dolayı borçlunun yabancı para aktiflerinin veya nakit akışlarının yabancı para yükümlülüklerini yerine getirmeye yeterli olmaması riskini anlatır.

Dolaylı Ülke Riski; bir borçlunun yerleşik olduğu ülke dışında önemli düzeyde faaliyet gösterdiği veya yoğun iş ve menfaat ilişkilerinin olduğu yabancı bir ülkede ortaya çıkabilecek ekonomik, politik veya sosyal koşullardaki bozulmalardan dolayı yükümlülüklerini yerine getirememesi riskini anlatır.

Makroekonomik Risk; borçlunun yerleşik olduğu ülkenin makroekonomik koşullarındaki önemli değişimler dolayısıyla borçlarını yerine getirme kapasitesinin azalması riskini (ülke yönetiminin yerel para biriminde görülen değer kaybını önlemek amacıyla cari faiz oranlarını yükseltmesi sonucunda ülkedeki faaliyet gösteren borçluların olumsuz etkilenmesi ve benzeri riski) anlatır.

Merkez Bankası; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankasını anlatır.

Merkezi Yönetim Riski; yatırımcının yerleşik olduğu ülke dışındaki bir ülkeye borç vermesi veya konu ülke hükümeti tarafından kefil olunan bir kurum/kuruluşa borç vermesi nedeniyle maruz kaldığı riski, yatırım yapılan ülke merkez bankası ya da yetkili otoritesi tarafından döviz kuru düzenlemelerinin değiştirilerek döviz cinsinden yükümlülüklerin değerinin azaltılması ya da doğrudan borç veya faiz ödemelerinin gerçekleştirilmemesi gibi riskler merkezi yönetim riskini anlatır.

Risk İştahı; bankanın, risk kapasitesini göz önünde bulundurarak hedef ve stratejilerini gerçekleştirmek için toplu olarak ve önemli gördüğü her bir risk türünde taşımak istediği risk düzeyini anlatır.

Risk Profili; bankanın maruz kaldığı ya da kalmayı beklediği risk türleri ile risk türü bazındaki risk düzeyini anlatır.

Transfer Riski; borçlunun yerel para birimini bankanın alacaklı olduğu yabancı para birimine çevirememesi ve/veya yabancı para cinsinden ödemesini gerçekleştirememesinden kaynaklanan bankanın zarar etme olasılığını anlatır.

Ülke Riski; ekonomik, sosyal ve siyasi koşulları etkileyen olaylar veya belirsizlikler nedeniyle yabancı bir ülkedeki borçluların (merkezi yönetim, kurumsal veya diğer) yurt dışı yükümlülüklerini ifa edememeleri veya bundan kaçınmaları sonucunda portföyünde konu ülkedeki borçluların doğrudan ve/veya dolaylı riskini taşıyan bankanın maruz kaldığı zarar olasılığını anlatır. Bozulan ekonomik, politik ve sosyal şartların bir ülkedeki borçluların temerrüt olasılığını arttırmasının yanı sıra; kamulaştırma, moratoryum, borcun inkarı, devalüasyon, ilgili ülke denetim otoritesinin uygulamalarının şeffaf olmayışı ve transfer riskleri gibi riskler de bu riskin ülke riskini anlatmaktadır.

Üst Düzey Yönetim; bankalarda, genel müdür ve genel müdür yardımcıları, şube bankalarında Kuzey Kıbrıs ülke/genel müdürü ve Kuzey Kıbrıs ülke/genel müdür yardımcılarını veya bunlara muadil icrai nitelikte görev yapanları anlatır.

Üst Yönetim; bankalarda yönetim kurulu üyesi, üst düzey yönetici veya bunlara muadil konumlarda yönetici olarak görev yapanları anlatır.

Yasa; 62/2017 sayılı Bankacılık Yasasını anlatır.

Yayımla Riski; derecelendirme notlarının düşürülmesine veya kredi daralmasına sebep olan bir gelişmenin herhangi bir ülkede ortaya çıkması sonrası bu gelişmenin aynı bölgede yer alan ve/veya benzer ekonomik yapıya sahip olan diğer ülkeleri de (kredi derecelendirme notundan veya ortaya çıkan gelişmeyle doğrudan herhangi bir ilişkisi olup olmamasından bağımsız olarak) etkilemesinden doğan riski anlatır.

Yönetim Kurulu; bu Rehber amaçları bakımından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde kurulu bankalar için yönetim kurulunu, şube bankaları için müdürler kurulunu anlatır.

BİRİNCİ KISIM GENEL İLKELER

1.1. ÜST YÖNETİMİN GÖZETİMİ

1. Bankalar, maruz kaldıkları ülke riskinin kapsam ve derinliği ile piyasa ve makroekonomik koşulları belirledikten sonra risk profilleri, sistemik önemleri ve risk iştahları ile uyumlu ülke riski yönetim süreçlerini oluşturmalıdır.
2. Maruz kalınan ülke riski, her bir ülke ve ülke grupları bazında (nihai konumda bulunan borçlu ve karşı taraflar dikkate alınarak) solo ve konsolide düzeyde tanımlanır, ölçülür, izlenir ve yönetilir. İştirak ve bağlı ortaklıklar üzerinden maruz kalınan risklerin de dikkate alınması sağlanır.
3. Bankaların ülke riski yönetimine ilişkin uygulamaları yeterli ölçüde detaylandırılmış olmalıdır. Bu kapsamda özellikle yüksek düzeyde risk alınan ülkelere yönelik özel nitelikli değerlendirme süreçlerinin oluşturulması önem arz etmektedir.
4. Ülke riskinin yönetimi kapsamında bankalar, yaşanan gelişmeleri izler, değerlendirir ve uygun önlemleri alır.
5. Bu kapsamdaki uygulamalar, pasif (durağan) olmaktan ziyade, ortaya çıkan gelişmelere önceden önlem alınmasına imkân sağlayacak ölçüde pro-aktif niteliğe haiz olmalıdır. Oluşturulan izleme süreçlerinin etkin olup olmadığı, önceki dönemlerde ortaya çıkan gelişmelere karşı banka tarafından alınmış önlemler ve sonuçları dikkate alınarak analiz edilir.
6. Bir banka, mevcut portföy yapısı, büyüklüğü ve yaşanan gelişmeleri dikkate almak suretiyle yaptığı analiz çalışmaları neticesinde, özellik arz eden hususlardan dolayı maruz kaldığı ülke riski için karşılık ve/veya sermaye ayırmanın gerekli bir önlem olduğu sonucuna varabilir. Risk temelli olması şartıyla, bu kapsamda kabul gören yöntemlerden bir tanesi uygulanabilir. Karşılık ve/veya sermaye düzeyi; asgari oran veya tutar şeklinde ülke veya alacak (kredi, yatırım vesaire) bazında olabilir.

1.2. RİSKİN YÖNETİMİNE İLİŞKİN POLİTİKALARIN VE SÜREÇLERİN OLUŞTURULMASI

- İlke – Bankalar, ülke riskine ait strateji, politika ve süreçlerini açık bir biçimde belirler, yazılı hale getirir ve tüm karar süreçlerinde dikkate alınmasını sağlamak üzere yönetim kurulu tarafından onaylı hale getirir. Üst düzey yönetim söz konusu strateji, politika ve süreçlerin uygulanmasından sorumludur. Strateji, politika ve süreçlerin oluşturulmasındaki nihai sorumluluk yönetim kurulundadır.**

7. Hazırlanan dokümanların içeriği, ilgili bankanın yapısı, büyüklüğü, sistemik önemi ve özellikle de uluslararası faaliyet hacmine bağlıdır. Bu dokümanların asgari olarak, bankanın yurt dışı faaliyetlerine yönelik stratejilerine, faaliyet gösterilecek iş türlerine, risk iştahına, ülke riskinin tanımlanmasında, ölçümünde, izlenmesinde, raporlanmasında ve karşılık ve/veya sermaye ayrılmasında uygulanan sistem ve süreçlere ilişkin bilgileri içermesi beklenmektedir. Bahse konu unsurlardan bazıları;
 - 7.1. Bankanın maruz kalabileceği temel ve alt ülke riski bileşenleri ve bunların yönetimi için uygulanacak süreçler,
 - 7.2. Ülke riskinin yönetimi kapsamında görev, yurtdışı kredi tahsisi dâhil yetki ve sorumlulukların açıklanması,
 - 7.3. Yurtdışı risklere ilişkin oluşturulan genel ve alt limitler,
 - 7.4. Belirli ülkelerdeki risklerin analizinde kullanılan standartlar ve kriterler,
 - 7.5. Net bir şekilde tanımlanan “önemlilik” kriteri,
 - 7.6. Ülkelere yönelik içsel derecelendirme sistemi olmaması halinde mevcut derecelendirme sistemindeki ülke riski faktörünün banka tarafından dikkate alınması,
 - 7.7. Ülke riskinin ölçümünde kullanılan metodolojilere ilişkin bilgileri,
 - 7.8. Ülke riskine ilişkin karşılık ve/veya sermaye ayırma politikası ve metodolojisi,
 - 7.9. Varsa risk azaltımında kullanılan teminat, garanti ve diğer risk azaltım araçları ve bunların kabul edilme kriterleri,
 - 7.10. Kredi verilen ülkede yerel mevzuatın gerekliliklerini yerine getirecek şekilde, kredi dokümantasyonunda uygulanacak asgari standart koşulları,
 - 7.11. Teminatın dokümantasyonu ve hukuken yeterli koruma sağladığına ilişkin bilgileri,
 - 7.12. Ülkede ortaya çıkan olağanüstü duruma yönelik aksiyon planı ve çıkış stratejileri ve
 - 7.13. Ülke riskine ilişkin hazırlanacak rapor türleri ve içerikleri kapsamaması gerekmektedir.
8. Strateji, politika ve süreçler gerekli görüldüğünde ancak düzenli şekilde dönemsel olarak gözden geçirilir ve değişen piyasa koşulları altında bankanın iş hacmi ve kabiliyetlerine uygun olup olmadığı değerlendirilir.
9. Dokümanların ayrı birer doküman şeklinde hazırlanması şart olmayıp, genel kredi strateji ve politikalarının bir parçası olarak ele alınması mümkündür.
10. Yönetim kurulu, bankanın maruz kaldığı ülke riskini düzenli olarak gözden geçirir. Bu amaçla yürütülen süreç, risk alınan bir ülkenin mevcut koşullarındaki değişmeye karşı yönetim kurulunun en kısa sürede bilgilendirilmesine ve bu sayede gerekli önlemlerin en üst seviyede alınmasına imkân vermelidir.

İlke – Bankalar, ülke riskinin etkin bir şekilde yönetilmesine, bu risklerin sınırlandırılmasına ve kontrol edilmesine yönelik etkin bir organizasyon yapısı oluşturulmasını ve yeterli kaynakların temin edilmesini sağlar.

11. Bankalar; ülke riski, strateji ve politikalarını uygulamak için uygun yazılı süreçler geliştirmelidir. Süreçler, ilgili ülke riski kontrollerini gerçekleştirmek için gerekli iş akışlarını ayrıntılı bir şekilde açıklamalıdır.

12. Üst düzey yönetim ülke riskinin tespiti/tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesi için gerekli teknik uzmanlık ve deneyime sahip personel istihdam edilmesini sağlamalıdır. Kilit öneme sahip personelin geçici eksikliği durumunda faaliyetlerin aksamadan devam etmesini sağlayacak nitelik ve sayıda personel bulundurulması uygun iş bölümü tesis edilmelidir. Strateji, politika ve süreçlerin ilgili banka personeline duyurulması amacıyla banka bilgi işlem sisteminde gerekli yazılımsal altyapı kurulmalı, altyapı sürekli olarak ilgili personelin kullanımına açık tutulmalı ve bunların personel tarafından anlaşıldığından emin olunmalıdır.
13. Bankalar yurt dışı faaliyetlerinin hacmini dikkate alarak, ülke riskinin yönetimine yönelik yeterli düzeyde kaynak ayırmalıdır. Bu alanda sorumlu iç sistem birimleri personelinin görevlerini yerine getirebilecek seviyede, yeterli donanım ve bilgi düzeyine sahip olması sağlanmalıdır. İlgili personelin ayrıca önemli oranda risk alınan ülkelerin finansal sistemi ve yasal düzenlemeleri hakkında da bilgi sahibi olması önemlidir. Aksi halde bankanın danışmanlık hizmeti alması uygun olacaktır.
14. Geçerli mevzuata uygun olması şartıyla limit belirlenmesi ve ülke riskinin analizi ve izlenmesi fonksiyonu, bu fonksiyonları uygulayan birimlerden mutlak surette bağımsız olmalıdır.

İKİNCİ KISIM

RİSK ÖLÇÜM SÜREÇLERİNİN YÖNETİMİ

2.1. RİSK ÖLÇÜMÜ

İlke – Bankalar, uluslararası faaliyetlerinin büyüklüğüne ve karmaşıklığına uygun olarak 3 ülke riskinin ölçümüne yönelik sistem oluşturur.

15. Risk ölçüm sisteminin bütün önemli risk faktörlerini kapsamaması ve riskin farklı tiplerinin yeterince detaylı bir şekilde analizine imkân sağlayıcı olması gerekir. Ülke riskini etkileyen faktörlerden başlıca olanları **EK**'te verilmiştir. Bu hususlar göz önünde bulundurularak aşağıda bahsedilen unsurların ölçüm sisteminde mevcut olması sağlanır.
16. Ülke riskinin ölçümünde iki farklı yöntem bulunur;
 - 16.1. Sadece borç alan tarafın ülkesine göre hesaplama yapılması veya
 - 16.2. Ülkeler arasında farklı türden risk transferlerinin dikkate alınması suretiyle hesaplama yapılması şeklindedir. İkinci yöntemin kullanımı özellikle, kredilerin borçlunun ülkesi dışındaki bir ülkede yerleşik kişi/kuruluşlar tarafından garanti edilmesi veya teminatların başka bir ülkede bulunması gibi durumlarda fayda sağlar.
17. Ülke riski öngörülen bir durumdan kaynaklanabileceği gibi birden fazla öngörülme durumu oluşmasından dolayı da ortaya çıkabilir. Bu nedenle ülke riskini ölçerken ikinci yöntemin tercih edilmesi ve ölçüm sırasında farklı bölgelerden alacaklara ilişkin ilave faktörlerin nasıl dikkate alınacağına da belirlenmiş olması gerekir.

18. Ülke riski yaratan alacak haklarının kalan vadelere göre dağılımının toplu olarak analizi önemlidir. Ayrıca ilave alt dağılımların belirlenmesi ve alacakların farklı açılardan detaylı analiz edilmesi, nitelikli değerlendirme sonuçlarının elde edilmesini sağlar. Alacak haklarının bağımsız borçlular, bankalar ve diğerleri şeklinde ayrılması makul bir yaklaşımdır.
19. Ülke riskinin ölçümüne yönelik olarak alacakların döviz cinsine göre toplulaştırılması uygun bir yaklaşım değildir. Ülke riski ölçümünde amaç, sözleşme dönüştürülebilir (convertible) bir para birimi üzerinden yapılırsa bile, kredi geri ödemelerinin borçlu ülke koşulları dolayısıyla yapılamaması ihtimalinin değerlendirilmesidir.
20. Bankalar, ülke riski hesaplamalarında yalnızca mevcut alacak haklarını değil hukuken yükümlülük altına girdikleri fon kullandırımına yönelik her türlü taahhüt işlemini de hesaplamanın kapsamına dâhil eder.

ÜÇÜNCÜ KISIM İZLEME SÜREÇLERİNİN YÖNETİMİ

3.1. RİSK İZLEME SÜRECİ ve LİMİTLERE UYUM

İlke – Bankalar, içsel risk yönetimi politikaları ile uyumlu biçimde ülke riski limitleri belirler ve bu limitleri uygular.

21. Bankalar, ülkeler bazında maruz kaldıkları riskin yapısını değerlendirdikten ve alınan risklerin düzeyini ölçtüktan sonra buna dayalı olarak her ülke için alınabilecek risk düzeyine ilişkin limitler belirlemelidir. Limit belirleme sürecinde, borçlu ülkenin ekonomik gücü ve istikrarına ilaveten bankanın yapısı, büyüklüğü ve mevcut portföy dağılımı da dikkate alınır.
22. Limitlerin banka içi resmi bir süreç işletilerek yönetim kurulu tarafından onaylanması ve bu sayede ilgili tüm karar süreçlerinde dikkate alınması sağlanır. Belirlenen limitler bankanın sermayesi ile ilişkilendirilmelidir.
23. Bankalar, belirlenen ülke riski limitlerinin izlenmesine yönelik bir süreç oluşturur. Bu süreç ile aşımaların raporlanması ve politika metninde belirtildiği şekilde düzeltilmesi sağlanır.
24. Bankalar, yüksek risk aldığı ülkelere gerekli durumlarda ziyaretler gerçekleştirebilir. Bu kapsamda bankalar resmi kuruluşlarla irtibata geçebilir.
25. Üst yönetime sunulan raporlamalarda yeterli detay bilgiye yer verilerek olağandışı durumlara yönelik ivedilikle aksiyon alınması sağlanır.
26. Ülke riskine yönelik belirlenen limitler alt limitlerle desteklenir. Bu kapsamda, belirli bir kredi türü, borçlu kuruluş veya vade gibi unsurlar bazında limit oluşturulmaktadır. Alt limitler aşağıdaki unsurlara göre belirlenebilir;
 - 26.1. Vade,
 - 26.2. Finansal kuruluş, kamu, kurumsal şirket ve saire gibi borçlu türleri,
 - 26.3. Ticaretin finansmanı, proje kredileri, türevler, bilanço dışı riskler ve saire gibi risk türleri,
 - 26.4. Teminatlı/teminatsız riskleri ve

- 26.5. Borçlunun faaliyet gösterdiği sektör veya bölge.
27. Limitler bir kez belirlendikten sonra limitlere bağlı kalınması amacıyla gerekli önlemler alınmalıdır. Limit aşımına üst yönetimin onayı olmadan izin verilmemesi veya bu iznin pazarlama stratejisi veya yüksek gelir hedefi gibi unsurlara dayalı olarak verilmemesi, istisnai uygulamalarda dikkate alınması gereken temel kriterlerden bazılarıdır.
28. Oluşturulan banka süreçleri, değişen koşullara uyum sağlanması amacıyla limitlerin düzenli olarak gözden geçirilmesine ve gerek görüldüğü takdirde düşürülmesine veya yükseltilmesine imkân vermelidir. Bu amaçla alınan aksiyonların, ihtiyatlı ve yapılan analizlerin sonuçlarına dayalı olması beklenmektedir.
29. Kredi pazarlama, kredi tahsis, iç sistem birimleri ve bunun gibi bölümler, bünyesinde görev yapan personelin belirlenen limitler konusunda yeterli farkındalık düzeyine sahip olmaları sağlanmalıdır.
30. Ülke riskine ilişkin politika ve süreçlerin ilgili banka personeline duyurulması amacıyla banka bilgi işlem sisteminde gerekli yazılım altyapısı kurulmalı ve altyapı sürekli olarak ilgili personelin kullanımına açık tutulmalıdır.

3.2. STRES TESTLERİ

İlke – Bankalar, ülke riskinin analizine yönelik stres testleri uygular. Bununla birlikte 5 bankaların göreceli olarak önemli ölçüde risk aldıkları ülkeler için bahse konu ülkeye özgü stres testleri uygulanır.

31. Uygulanan testler olumsuz gelişmelerin ülke riskine maruz portföy üzerindeki etkisini yeterli ölçüde değerlendirmeye imkan vermelidir. Bu nedenle kullanılan varsayımların gerçekçi ve yeterli şiddet düzeyinde olması önemlidir. Diğer taraftan, ülkeler arasındaki yayılma riskinin belirlenmesi ve dikkate alınabilmesi amacıyla testlerin korelasyon etkilerini de içermesi beklenmektedir.
32. Bankalar periyodik risk incelemeleri kapsamında, borçlu ülkeler bazında muhtemel olağandışı gelişmeleri tanımlamalı ve ihtiyaç halinde alacağı gerekli aksiyonları içeren stratejilerini belirlemelidir.
33. Ülke riski kapsamında yapılacak stres testleri “Bankaların Sermaye ve Likidite Planlamasında Kullanacakları Stres Testlerine İlişkin İyi Uygulama Rehberi”nde yer alan genel prensiplere uygun şekilde gerçekleştirilir.

3.3. RİSKİN ANALİZİ

İlke – Bankalar, ülke riskine ilişkin analiz çalışmaları yapar. Bu çalışmalardan elde edilen 6 sonuçlar pazarlama stratejilerinin belirlenmesinde, kredi tahsis onaylarında, ülke derecelerinin ve limitlerinin belirlenmesinde ve karşılık ve/veya sermaye ayırmaya ilişkin karar süreçlerinde dikkate alınır.

34. Yurt dışı faaliyet hacmi yoğun olan bankalar risk aldıkları ülkelerdeki ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerin izlenmesi için güçlü sistemlere sahip olmalıdır. Bir ülkeye ilişkin riskin değerlendirilmesi kapsamında bankalar o ülkeye ait hem nitel hem de nicel faktörlere dayalı olarak analiz yapmalıdır. Nicel faktörler kapsamında bankaların asgari olarak, alınan riskin büyüklüğü ve vadesi, makroekonomik değişkenler (tahminler dâhil), mali-parasal veriler, döviz kuru ve finansal sektöre ilişkin politikalar ve ilgili istatistikleri dikkate almaları beklenir. Riskin analizine yönelik kullanılan tipik nitel faktörler ise ülkenin sosyal-politik istikrarı ve yasal altyapısı, uluslararası standart ve düzenlemelere uyum düzeyidir.
35. Makroekonomik değişkenlere ve istatistikî bilgilere erişim, ulusal ve uluslararası bilgi kaynakları sayesinde genel itibarıyla mümkündür. Yurt içi bilgi kaynaklarının yeterli olmadığı durumlarda IMF, Dünya Bankası, OECD ve BIS gibi uluslararası organizasyonlar tarafından üretilen bilgilere başvurulabilir. Analiz sürecinde bankalar, ülkeler için skor veya derece üreten karmaşık yapıdaki sistemleri kullanabilir. Bu tarz sistemlerin kullanımı yararlı olmakla birlikte sistemlere gereğinden fazla güven duyulmaması önemlidir. Nitekim ekonomik veriler ve rasyolar (ülkenin dış borç stoku gibi), geçmiş performanslara dayalı olmaları ve ayrıca gerçeği her zaman yansıtmamaları dolayısıyla gelecek zamanlı olguların tahmininde sınırlı bir imkân sunmaktadır. Buna göre bir analist risk alınan ülkeye yönelik tahmin yaparken ülkenin dış borç stokunu, borçlarını çevirebilme imkânını, resmi rezervlerini, ödemeler dengesini, ticaret hacminin yapısını, döviz kurlarını, enflasyonu ve bunun gibi faktörleri değerlendirmeli, mümkün olduğu ölçüde yerel koşullara ilişkin doğrudan bilgileri (yerel hükümetin ekonomik-politik duruşu, yürütülen politikaların istikrara imkân verip vermediği gibi hususları) dikkate almalıdır.
36. Bankalar yapısı, büyüklüğü, sistemik önemi ve özellikle de uluslararası faaliyet hacmiyle orantılı olarak yüksek risk alınan ülkelere yönelik farklı stratejiler geliştirmeli ve güvenilir bilgi kaynakları üzerinden analiz yapma imkânına sahip olmalıdır.
37. Bankalar, ülke riskinin yönetiminde banka dışı analizlerden yararlanabilir. Ancak değerlendirme sürecinin bütünüyle banka dışı analizlere dayandırılması doğru olmayıp her bir bankanın maruz kaldığı ülke riskinin içsel olarak yeterli düzeyde analiz edebilmesi beklenmektedir.
38. Bankalar, risk alınan ülkelerin hükümet düzeyindeki strateji ve politika değişikliklerinin etkilerini dikkate alır. Bu husus, bir ülkedeki belirli bir sektör veya bölge üzerinde önemli oranda kredi riski alınması durumunda büyük önem arz etmektedir. Yerel hükümetin bahse konu sektör veya bölge üzerindeki teşvikini kaldıracağını veya azaltacağını açıklaması gibi durumlar, borçluların kredi geri ödemelerini olumsuz etkileyecektir.
39. İstikrarsızlık yaşanan veya kriz beklenen dönemlerde banka uygun aksiyonlar geliştirmelidir. Bu durumlarda analiz sıklığının ve/veya kapsamının artırılması gerekli görülebilir.
40. Bankalar tarafından uluslararası kredilendirme ve yatırım faaliyetlerinden dolayı maruz kalınabilecek ülke ve transfer risklerindeki gelişmeler değerlendirilir, izlenir ve gerekli önlemler alınır. Bankaların göreceli olarak önemli ölçüde risk aldıkları ülkeler için oluşturulan dosyalarda asgari olarak aşağıdaki belge ve bilgilerin mevcut olması gerekir;

- 40.1. Ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal unsurlarına ilişkin analizler,
- 40.2. Ülkelerin mevcut durumlarına ilişkin hazırlanan raporlar,
- 40.3. Ülkeye yapılan ziyaretler sonucunda hazırlanan raporlar,
- 40.4. Ekonomik araştırma veya piyasalarda kabul görmüş derecelendirme şirketleri tarafından ülke hakkında hazırlanan raporlar,
- 40.5. Yayınlanan veri ve analizler ile
- 40.6. Ülke hakkında onaylanan limitler ve limitlere tanınan istisnalar.

DÖRDÜNCÜ KISIM

KONTROL SÜREÇLERİNİN YÖNETİMİ

4.1. KONTROL FAALİYETLERİ

İlke – Bankalar, ülke riskini izleyen ve raporlayan bir bilgi sistemine, risk yönetimi sistemine ve kontrol sistemine sahip olmalıdır. Bilgi sistemlerinin, belirlenen ülke limitlerini güncel olarak izlemeye imkân verip vermediği ve gerekli durumlarda uygun önlemlerin alınmasını sağlayıp sağlamadığı düzenli olarak gözden geçirilir.

41. Ülke riskinin kontrolüne yönelik bir sistem, asgari olarak ülke limitlerinin belirlenmesi ve izlenmesine dayalıdır. Bu kapsamda bütün bankalar risk aldıkları ülkeler için limit belirlemeli, bu limitlerin sürdürülmesine ve gözden geçirilmesine imkân sağlayan bir bilgi sistemine sahip olmalıdır. Belirlenen limitler, pazarlama amacından ziyade ihtiyatlılık prensibine göre tasarlanmalıdır. Bu nedenle, uygulamadan gerekli faydanın elde edilmesi için limiti belirleyen birim ile pazarlamadan sorumlu birim birbirinden net bir şekilde ayrıştırılmalı ve limit aşımına izin verebilen istisnai durumlar /kurallar/uygulamalar açıkça kayıt altına alınmalıdır.
42. Bankalar, ülke riskini izleyen ve raporlayan bir bilgi sistemini, risk yönetimi sistemini ve kontrol sistemini oluşturur. Bilgi sistemlerinin, belirlenen ülke limitlerini eş zamanlı olarak izlemesine imkân vermesini ve gerekli durumlarda uygun önlemlerin alınmasını sağlamalıdır.
43. Bankaların ülke riski yönetimi için belirlenmiş uygun politika ile süreçlere ve ülke riskiyle ilintili yoğunlaşma riskinin yönetimi amacıyla uygun kontrollere sahip olması gereklidir. Bu gereklilik sınır ötesi faaliyetlerin büyüklüğüne ve karmaşıklığına uygun olarak yerine getirilir.

YÜRÜRLÜLÜK

44. Bu Rehber, Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten başlayarak yürürlüğe girer.

EK - ÜLKE RİSKİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1- MAKROEKONOMİK FAKTÖRLER

Ekonominin büyüklüğü ve ülkenin dış borç yapısı;

- I. Ülkenin kısa vadeli borç seviyesi ve potansiyel bir likidite krizinin ülkedeki borçluların borç ödeme kapasitesine olan etkisi,
- II. Dış borcun ne kadarının hükümet tarafından borçlanılmış olduğu ve hükümetin vergiler ve diğer kaynaklardan yeterli gelir üretme kapasitesinin olup olmadığı ve
- III. Ülke ekonomisindeki büyümenin dışa bağımlılık düzeyi (ihracata dayalı büyüme, ithalata dayalı büyüme, ulusal tasarruf açığı ve bunun gibi).

Ülkenin ödemeler bilançosunun yapısı;

- I. Forward pozisyonlar da dâhil olmak üzere (özellikle ülkede sabit döviz kuru uygulanması durumunda) merkez bankasının döviz rezervlerinin düzeyi,
- II. İthalatın uluslararası rezervlerle karşılanma kapasitesi,
- III. Emtia ihracatının ülke ekonomisi açısından önemi, fiyat sabitleme mekanizmalarının varlığı, ihracat pazarlarında veya ihraç malının fiyatındaki negatif gelişmelerin ülke ekonomisini etkileme kapasitesi,
- IV. Döviz kurlarında ani hareketlerin gerçekleşme ihtimali ve kurların ülkenin ithalat ve ihracat kalemlerine olan görece fiyat etki düzeyi,
- V. Ülkenin uluslararası finansal piyasalara erişimi ve piyasa likiditesinin azalması durumunda maruz kalabileceği riskler,
- VI. Ülkenin, ülkeye dışarıdan fon sağlayan özel sektör kuruluşlarıyla ilişkisi (Yabancı bankaların kredi taahhütleri ve ilave kredi vermede takındıkları tutum da dâhil olmak üzere),
- VII. Ülkenin, IMF gibi çok taraflı uluslararası kredi sağlayıcıları nezdindeki itibarı ve bu kuruluşlar tarafından uygulanacak programlardan faydalanabilmek için gerekli şartları taşıyıp taşımadığı,
- VIII. Yabancı yatırımların seyri ve ülkenin gelecekte yabancı yatırım çekme kapasitesi ve
- IX. Özelleştirilme adına var olan fırsatlar.

Makroekonomik diğer faktörler;

- I. Ülke ekonomisinin, diğer ülkelerde yaşanacak sorunlardan etkilenme düzeyi (yayıma etkisi),
- II. Banka denetim ve gözetim sisteminin yeterliliği de dâhil olmak üzere, ülkedeki bankacılık sisteminin durumu ve büyüklüğü ile bankacılık sisteminden kaynaklanabilecek potansiyel yükümlülükler (mevduat garantisi ödemeleri gibi),
- III. Devletin desteklediği veya sübvansiyon sağladığı kredi işlemlerinin bankacılık sektörüne veya diğer sektörlere olan etkisi ve
- IV. Ülkede fiyat balonlarının oluşması veya yüksek kaldıraçlı işlemlerin varlığı.

2-SOSYAL, SİYASİ VE HUKUKİ ORTAM

- I. Ülkenin doğal ve beşeri kaynak potansiyeli,
- II. Hükümetin bütçe sorunları ya da ekonomik sorunları anlama, tanıma ve uygun düzeltici aksiyon alma kapasitesi,
- III. Siyasi veya bölgesel ayrımcılıkların veya silahlı çatışmaların hükümeti olumsuz etkileme potansiyeli,
- IV. Hükümetin uyguladığı fiyat, faiz oranı veya döviz kontrollerine ilişkin seyir,
- V. Ülke hukuk sisteminin yabancı kredi sağlayıcıları ve yatırımcıların çıkarlarını koruyabilme kapasitesi,
- VI. Ülkede uygulanan muhasebe standartları ve finansal bilgilerin güvenilirliği ve şeffaflığı,
- VII. Ülkedeki hukuk sistemi ve hükümet politikalarının, elektronik işlemlerde tarafları koruyabilme kapasitesi ve teknolojinin gelişmesini ve kullanımını teşvik etme düzeyi,
- VIII. Hükümet politikalarının bankaların ülke risklerini etkin şekilde yönetmesini destekleme ve teşvik etme düzeyi,
- IX. Ülkenin uluslararası hukuk ve ticaret standartlarına bağlılık düzeyi ve
- X. Ülkede uygulanan muhasebe standartları ve finansal bilgilerin güvenilirliği, şeffaflığı ve anlaşılabilirliği.

3-BANKALARA ÖZGÜ FAKTÖRLER

- I. Bankanın iş stratejisi ve ilgili ülkedeki risklerinin yönetilmesine ilişkin planları,
- II. Risklerin ne kadarının nakdi ne kadarının gayri nakdi kredilerden oluştuğu, türleri, vade dağılımı, teminatın varlığı, teminat kalitesi, risklerin alım-satım amaçlı olup olmadığı ve diğer ayırt edici özellikleri,
- III. Kredi sağlanan spesifik sektörlerin ülke ekonomisi içindeki yeri,
- IV. Bir ülkedeki siyasi ya da ekonomik gelişmelerin bankanın ülkede faaliyet göstermeyi planladığı alanlara etkisi (işsizlik oranı veya icra iflas sistemindeki değişikliklerin bazı faaliyetleri diğerlerinden daha fazla etkileyebilmesi gibi) ,
- V. Sermaye piyasalarında işlem yapan bir bankanın piyasalardaki fiyat hareketlerine olan duyarlılığı (Yabancı bir ülkede yer alan borçlunun temerrüt olasılığı, alacak miktarının piyasa hareketlerinden ötürü artması neticesinde artabilmekte olup bu durumun özellikle tezgâh üstü türev araçlar için geçerli olması gibi),
- VI. Siyasi ya da ekonomik gelişmelerin bankanın borç verdiği kuruluşları etkileme düzeyi (gelişmiş ülkelere hammadde sağlayan ya da istikrarlı ihracat pazarlarında faaliyet gösteren firmaların ekonomik çalkantılara daha az maruz kalabilmesi gibi) ve
- VII. Bankanın risklerini ilgili ülke veya bölge bazında etkili bir şekilde yönetebilme kabiliyeti.